

DOI 10.51558/2490-3647.2024.9.1.213

UDK 811.133.1'255.4:82.03
82.03:81'255.4

Primljeno: 30. 09. 2023.

Pregledni rad
Review paper

Ivan Radeljković, Lejla Osmanović

JASMINA MUSABEGOVIĆ I KNJIŽEVNO PREVOĐENJE SA FRANCUSKOG JEZIKA

Kao urednica u izdavačkoj kući „Svjetlost” iz Sarajeva, književna kritičarka i prevoditeljica s francuskog jezika, Jasmina Musabegović je zaslužna za širenje kulturnih vidika čitalačke publike osamdesetih i devedesetih godina dvadesetog vijeka kako u Bosni i Hercegovini tako i na prostoru bivše Jugoslavije. Njena veza s francuskim jezikom i kulturom počinje boravkom u Parizu i istraživačkim radom o Rastku Petroviću, srpskom avangardnom piscu bliskom francuskim nadrealistima. Savremene francuske i općenito frankofone pisce i spisateljice, filozofe, teoretičare i teoretičarke, publika je imala priliku upoznati zahvaljujući njenom uredničkom senzibilitetu osobito kroz edicije „Raskršća“ i „Feniks“. U ovom aspektu njenog rada naročito se ističe jedna potpuna prožetost spisateljskih, prevodilačkih i izdavačkih praksi.

Ključne riječi: Jasmina Musabegović; književno prevođenje; književna kritika; francuski i frankofoni autori

Rijetko se desi da jedna osoba u sebi objedinjuje pisca, izdavača i prevodioca. Upravo takva je bila situacija Jasmine Musabegović, te se čini da je upravo to najznačajnija karakteristika njenog bavljenja književnim prevođenjem. Ovdje kažemo *bavljenja književnim prevođenjem*, a ne jednostavno *prevođenja*, jer njen angažman u ovom polju prevazilazi sam posao književnog prevođenja, te on podrazumijeva također i urednički rad i način promišljanja. Uređujući kolekcije koje je ona uvela – „Feniks“, „Cijeli svijet“ i „Raskršća“ – Musabegovićeva je čitalačkoj publici otkrivala nove kulturne i književne vidike, između ostalog i sa prevodima sa francuskog jezika.

Pored toga, Musabegovićeva se prevođenjem bavila i kao kritičarka, pišući prikaze novoobjavljenih prevoda u tadašnjoj Jugoslaviji. Takvi su bili članci o prevodu *Imena ruže (Il nome della rosa)* Umberta Eca (Musabegović 1985) i naučne knjige *Antropologija smrti (Anthropologie de la mort, 1975)* francuskog antropologa Louisa-Vincenta Thomasa¹ (Musabegović 1981). Ovaj posao joj je bio posve prirodan tim prije jer se i sama bavila književnim prevođenjem, te što se od ranije bavila književno-kritičkim i književno-historijskim istraživanjem. U tom istraživačkom radu se osobito ističe njena monografija o avangardnom srpskom piscu Rastku Petroviću, koji je bio blizak sa nadrealistima Philipom Soupaultom i Markom Ristićem, te je Musabegovićeva za njega tvrdila da „na izvjestan način predstavlja u srpskoj književnosti ono što je u francuskoj predstavljao Gijom Apoliner“, budući da su i jedan i drugi „sušta inkarnacija najautohtonijih stremljenja u umjetnosti, najavangardnijih“, te su, „utičući na razne -izme, ujedno ih prevazilazili“ (Musabegović 1976 : 68).

Ovakva jedinstvena, a opet višestruka i višedimenzionalna, te nadasve modernistička i avangardna perspektiva ne samo da odražava njenu predanost progresivnom kulturnom djelovanju u najširem smislu, a, opet na vrlo konkretne načine, već je i omogućila Musabegovićevoj veliki utjecaj na tada vrlo snažnoj izdavačkoj i prevodilačkoj sceni u Sarajevu.

Njen najveći uspjeh i ponos, u tom višestrukom kulturno-književnom i prevodilačko-izdavačkom domenu, bilo je otkriće Marguerite Duras na ovim prostorima.

Književnica, novinarka, scenaristica i rediteljica, autorica više od osamdeset djela, Marguerite Duras je jedno od centralnih imena francuskih književnih avangardi 1950-ih godina, ali i jedna od najznačajnijih francuskih spisateljica druge polovine dvadesetog vijeka, iako veliki komercijalni uspjeh postiže tek u 1980-im godinama romanom *Ljubavnik (L'Amant, 1984)*. Raznolikošću svog umjetničkog izričaja, Durasova izmiče klasifikacijama i pokušajima svođenja u okvire jedinstvene poetike. Stvaralački impuls ju je vodio ka istraživanju granica diskontinuirane naracije te eksperimentiranju u mogućnostima povezivanja filma i književnosti.

Prva faza njenog književnog opusa počinje romanima *Bestidnici (Les Impudents, 1943)* i *Mirni život (La vie tranquille, 1944)*, koji prolaze potpuno nezapaženo, da bi se onda *Branom na Pacifiku (Un barrage contre le Pacifique, 1950)* i *Gibraltarskim mornarom (Le Marin de Gibraltar, 1952)* afirmirala na književnoj sceni premda u okvirima još vrlo „tradicionalnog“ stilskog izraza. Iako će s *Branom* postići prvi značajniji uspjeh kod publike, za dlaku će joj izmaći ugledna književna nagrada

1 Ovu knjigu su s francuskog preveli Zoran Stojanović i Miodrag Radović.

Goncourt i kasnije će izjaviti da joj nije dodijeljena zbog njenog javno deklarisanog pripadništva Komunističkoj partiji, koju će, uostalom, vrlo brzo napustiti. Roman *Moderato cantabile* (1958) objavljen u izdavačkoj kući *Minuit*, koja je krajem pedesetih okupljala autore *novog romana*, označava prekretnicu u stilskom izrazu te su je kritičari svrstali u okvire poetskog izraza novoromansijera, iako se lično nikada neće eksplicitno izjasniti kao dio te struje. Romani *Zanesenost Lole V. Stein* (*Le Ravissement de Lol. V. Stein*, 1964) i *Vicekonzul* (*Le Vice-consul*, 1965), pozorišni komadi *Skver* (*Le Square*) i *Muzika* (*La Musica*, 1965) te kino-roman nastao na osnovu istoimenog filma *Hirošima, ljubavi moja* (*Hiroshima mon amour*, 1959) čine najznačajniji dio druge faze koja traje do početka sedamdesetih godina kada se Durasova cijelu deceniju okreće radu na filmu i filmskim scenarijima: *India song* (1973), *Žena s Ganga* (*La femme du Gange*, 1973), *Njeno venecijansko ime u pustoju Kalkuti* (*Son nom de Venise dans Calcutta désert*, 1976), *Kamion* (*Le Camion*, 1977). Punu afirmaciju i svjetsku slavu doživljava u trećoj fazi koju pratimo od *Ljubavnika* (1984), preko *Boli* (*La Douleur*, 1985), dijelom fikcionaliziranog dnevničkog zapisa o iskustvu deportacije njenog prvog muža u Drugom svjetskom ratu, *Stvarnog života* (*La Vie materielle*, 1987) i *Emily L.* (1987) do *Ljubavnikovog „nastavka“*, odnosno rekreirane priče *Ljubavnik iz sjeverne Kine* (*L'Amant de la Chine du Nord*, 1991).

Već prvi roman sadržava bit tematske potke i inspiraciju cjelokupnog književnog opusa Marguerite Duras – njen vlastiti život. Autobiografskom materijalu i ljubavi kao centralnoj temi svih njenih romana će se do kraja karijere opsesivno vraćati i modularati ih kroz svoje autofikcije. Ovu će joj repetitivnost spočitavati onaj dio čitalačke i kritičke publike koji u njenim romanima vidi nedostatak stila i originalnosti. Međutim, autobiografski pakt² (Lejeune 1975) Durasova dosljedno iznevjerava ostajući vjerna samo dvosmislenosti koju postiže različitim doziranjem autobiografskog, fikcionalnog i autoreferencijalnog. Njen je uspjeh iznenađujući utoliko više što nije podilazila ukusima publike koja se vremenom očito prestala „bojati Marguerite Duras“ (Calle-Gruber 1986: 104).

Rođena i odrasla u francuskoj koloniji Konšinšini (današnji Vijetnam), u kulturnom i civilizacijskom okviru različitom od francuskog, s drugačijim viđenjem tabuiziranih tema, vješto će se poigravati s voajerstvom publike katkada sugestivnim, a katkada otvoreno sablažnjujućim prikazima ostajući uvijek dosljedna svom viđenju ljubavi koja nikada nije ostvarena, nego uvijek samo u nastajanju. Ljubav u njenim romanima nije svedena samo na ljubav prema drugom biću, ljubavniku, majci, bratu,

2 Prema definiciji Philippea Lejeuna, autobiografski pakt podrazumijeva da je autor stvarna ličnost, da je ujedno i pripovjedač i glavni lik te da pripovijeda o istinitom životnom iskustvu.

nego prema samoj sebi, pisanju, ali ona emociju ne opisuje, tek sugerše njeno postojanje. Nakon trauma Drugog svjetskog rata kada su u francuskoj književnosti mahom dominirale političke, moralne i egzistencijalne teme, publika je bila prijemčiva za jedno drugačije problematiziranje teme ljubavi koja je kod Durasove neraskidivo vezana za smrt. Njene su priče uvijek date iz ženske perspektive, ali su junakinje daleko od samosvjesnih, aktivnih žena. Ingrid Šafranek ih definiše kao „žene u tranziciji“ (Marušić 2014), one koje su u procjepu/na prekretnici između oslobađanja od stega patrijarhata i na pragu vlastite afirmacije. Ipak, one posjeduju izvjesnu snagu i istinski streme spoznaji i ostvarenju vlastitog bića.

Jasmini Musabegović je Durasova mogla biti bliska i po zajedničkoj tematskoj i stilskoj niti koju u stvaralačkom smislu s njom dijeli. Kao autorica romana *Snopis* (1980), *Skretnice* (1986), *Most* (1994) i *Žene. Glasovi* (2005), Jasmina Musabegović u fokus također stavlja žensko iskustvo i propituje granice ostvarenja ženskog bića u okvirima koje je zacrtao patrijarhat. I ta je nit mogla Musabegovićevoj biti vodilja u pomnijem praćenju rada ove autorice čiji je stvaralački potencijal na vrijeme prepoznala. Zahvaljujući uredničkoj strategiji Jasmine Musabegović, nepunu godinu nakon pojavljivanja i osvajanja prestižne Goncourtove nagrade, roman *Ljubavnik* (1984), kojim je Durasova nakon tridesetogodišnjeg prisustva na francuskoj književnoj sceni osvojila širu čitalačku publiku i postigla vrtoglav knjižarski uspjeh i našim je čitaocima bio dostupan u prevodu Muhameda Nezirovića. Ovaj je roman u bivšoj Jugoslaviji postigao veliki uspjeh i popularnost, te je u velikoj mjeri etablirao književnu reputaciju Durasove na ovim prostorima. Uslijediće prevodi još dviju knjiga ove autorice u izdanju „Svjetlosti“: fikcionaliziranog dnevničkog zapisa *Bol* (1986), koji će prevesti Musabegović lično, te „knjige čitanja“, odnosno serije razgovora sa Jérômom Beaujourom naslovljene *Stvarni život* (1987) u prevodu Nade Bojić. Izbor ovih dviju knjiga ukazuje da je Jasmina Musabegović pomno pratila rad Durasove i da interes za nju nije jenjavao. Štaviše, po tematici koju tretiraju, ove knjige ispovijedne proze omogućile su, s jedne strane uvid u biografski sadržaj koji u autofikciji nije tako otvoreno eksploitan, a s druge, detaljnije upoznavanje same ličnosti Marguerite Duras te bolje razumijevanje neuralgičnih čvorišta njenog stvaralačkog rada.

Stvarni život je izrazito heterogena zbirka snimljenih i za potrebe štampanja doradenih kazivanja, povremeno gotovo mazohistički intoniranih o iskustvima koja su oblikovala njen habitus (vrlo destruktivna ponašanja, alkoholne krize sa zamalo tragičnim posljedicama, toksična i vrlo nasilna ljubavna veza), ali je istovremeno i emotivno kazivanje o iskustvu pisanja i susretima odredbenim za kreiranje pojedinih

likova, o pozorištu, domu, prijateljima... Tekst otkriva Durasovu kao ženu, kćerku, spisateljicu, ono što „misli[m] ponekad, izvjesnih dana, o izvjesnim stvarima“ (Diras 1988: 7). Odlučivši da objavi prevod upravo ove knjige, Jasmina Musabegović je našoj publici omogućila bolje upoznavanje pokretačkih sila stvaranja Marguerite Duras.

Bol je, pak, svjedočanstvo o kolektivnoj historiji ispričovijedano kroz ličnu traumu za vrijeme Drugog svjetskog rata. Robert Antelme, prvi suprug Marguerite Duras, i sam pisac, uhapšen je kao pripadnik Pokreta otpora i odveden u logor. U iščekivanju njegovog povratka, Durasova pripovijeda o prkosu i borbi u vremenu u kojem je ljudsko biće svedeno na dehumanizirani „oblik“. „Ovakva literatura“, kako u pogovoru kaže Jasmina Musabegović, „nastaje iz želje da se konačno umjetničkom riječju, a ne samo istinom, dohvate i *žive rane* i istorije i privatnog življenja“ (Diras 1986: 185). U pripovijestima koje prate traumatično ratno iskustvo, Duras neće oklijevati da pokaže i vlastito posrtanje pred moralnim dilemama pripovjedajući o zbližavanju s kolaboracionistom francuskog imena za kojeg će naknadno doznati da je Nijemac. Još jednom Durasova ostaje dosljedna temperamentu buntovnice i pokazuje da ne uzmiče pred društveno neprihvatljivim. O *živim ranama*, odnosno o preživjelim strahotama koncentracionog logora, govori i knjiga Roberta Antelmea *Ljudska vrsta* (*Espèce humaine*, 1947) koju će „Svjetlost“ objaviti 2006. godine u prevodu Kreho Vesne i Fahrudina i ukazuje na potrebu Jasmine Musabegović da, nakon iskustva rata u Bosni i Hercegovini, uredničkim radom doprinese boljem razumijevanju trauma iz prošlosti. Rat je tema još dviju knjiga sa primarno egzistencijalističkom potkom – romana *Tuđa krv* (*Le Sang des autres*, 1945) Simone de Beauvoir u prevodu Nikole Kovača i Vesne Kreho objavljen 1989. godine, koji tretira ključne egzistencijalističke teme poput slobode, odnosa s *Drugim* te intelektualnog angažmana i Sartreovih *Bilješki o ludoriji rata* (*Carnets de la drôle de guerre*, 1983), prevedenih 1989. godine, svjedočanstva o mobilizaciji i zatočeništvu u radnom logoru u Trijeru te Sartreovom otkrivanju kolektiviteta i buđenju političke svijesti. *Bilješke* su važan izvor informacija o začecima Sartreovih filozofskih koncepata koji će kasnije biti dosljedno izvedeni u *Biću i ništavilu* (*L'Être et le Néant*, 1943). Doda li se ovom nizu nekoliko važnih tekstova strukturalističke i poststrukturalističke teorije (i prakse): *Prelaženje znakova* (*La traversée des signes*, 1975) Julije Kristeve, Derridina *Istina o slikarstvu* (*La Vérité en peinture*, 1978), intervju s Claude-Lévi Straussom objavljen pod nazivom *Izbliza i izdaleka* (*De près et de loin*, 1988) te antologija o francuskoj novoj kritici naslovljena *Novim putevima francuske kritike* (1981) koju je priredio i tekstove preveo Dejan Đuričković, vidljivo

je da je Jasmina Musabegović kao urednica dosljedno pratila dešavanja na svjetskoj, a posebno francuskoj kulturnoj sceni, smjenu filozofskih i teorijskih paradigmi i njihovo prelamanje na društvenu zbilju te s njima upoznavala kako akademsku zajednicu na našim prostorima, tako i amatersku publiku željnu da ide ukorak s kulturnom i intelektualnom historijom Francuske.

U uredničkom pozivu Jasmine Musabegović još će dvije teme zauzeti važno mjesto: preispitivanje položaja žene i borba protiv diskriminacije. Izuzetno važna antropološka rasprava Elisabeth Badinter *Jedno je drugo (L'Un est l'autre, 1986)*, objavljena 1988. godine u prevodu Gojka Vrtunića, jedna je od temeljnih knjiga francuskog feminizma koja razmatra evoluciju odnosa između muškaraca i žena kroz historiju, pitanje moći i podjele vlasti te ukazuje na suštinsku komplementarnost spolova. Idejno bliska teorijama Simone de Beauvoir iznesenim u *Drugom spolu (Le Deuxième sexe, 1949)*, Elisabeth Badinter će doprinos emancipaciji žena dati kroz poziv na mišljenje vlastite slobode. O interesu Jasmine Musabegović za mjesto žene u društvu i njenu ulogu govori i zbornik nastao u saradnji sa Institutom za istoriju: *Žene Bosne i Hercegovine u narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945. godine: sjećanja učesnika*³ objavljen 1977. godine. Ovaj, za našu historiju važan zbornik, koji je uredila Jasmina Musabegović, iako nema direktne veze s prevođenjem s francuskog jezika, treba u ovom kontekstu biti spomenut, jer svjedoči o nastojanju Musabegovićeve da se čuju *ženski glasovi*.

Urednički će posao Jasmina Musabegović privesti kraju objavljivanjem romana koji se bave ukazivanjem na oblike diskriminatorskih praksi, kao što je *Rasizam objašnjen mojoj kćerci (Le Racisme expliqué à ma fille, 1999)* i identitetskih nedoumica poput *Vrta u Badalpuru (Le Jardin de Badalpour, 2000)* francuske autorice tursko-indijskog porijekla Kenizé Mourad.

Prevodilačkom poslu se Musabegovićeva vratila još jednom sa pomenutom knjigom poznatog marokanskog frankofonog pisca Tahara Ben Jellouna *Rasizam objašnjen mojoj kćerci (Le Racisme expliqué à ma fille, 1999)*. Ova poučna knjiga za djecu, koja je imala veliki odjek u Francuskoj i drugdje, predstavljala je književni događaj u Evropi (Ben Jelloun 1998). Naime, Jelloun je odlučio da napiše ovakvu knjigu za djecu nakon cijelog niza razgovora i zapitkivanja njegove kćerke i njenih školskih drugara o toj temi, o kojoj se, očigledno sa djecom nije govorilo dovoljno u Francuskoj. Pored toga, ne počinje svaka knjiga za djecu tako konkretno kao ova: „Reci, tata, šta je to rasizam?“ (Ben Jelloun 1999: 9).

3 Jasmina Musabegović (ur.), *Žene Bosne i Hercegovine u narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945. godine: sjećanja učesnika* [rukopis pripremio Institut za istoriju], Svjetlost, Sarajevo, Budućnost, Novi Sad, 1977.

Prevod ovog djela je dosta gladak, naizgled jednostavan i konkretan, što je i bila Ben Jellounova namjera, budući da je, kako sam kaže, nakon razgovora sa kćerkom sačinio tekst, koji su poslije zajedno iščitavali, te koji je nakon toga u potpunosti prepravio poslije dodatnog razgovora sa njene dvije drugarice (Uvod, str. 7). Rezultat je jednostavan i konkretan izraz koji se ne libi stvari nazvati njihovim pravim imenom, a koji je opet prilagođen djeci, između ostalog i jer objašnjava cijeli niz pojmova vezanih uz problem rasizma.

Čini se, dakle, kako najzanimljiviji aspekti ovog prevoda nisu toliko u pojedinim prevodilačkim izazovima, ili rečenicama i izrazima koje bi bilo manje ili više teško ili izazovno prevesti (iako ima i takvih situacija), već radije u načinu na koji je takav izraz prilagođen datom izdavačkom, kulturnom, jezičkom i obrazovnom kontekstu; te napokon u samom izboru ovog djela i pisca, izboru urednice/prevoditeljice, koje su u ovom slučaju bile ista osoba.

U tekstu prevoda, kada se uporedi sa izvornim tekstom, primjećuje se vrlo diskretna varijacija u tonu: u francuskom izvorniku, jezik je ogoljen do komunikacijskog stila svojstvenog razgovoru, pogotovu objašnjenjima brižnog roditelja na radoznale upite njegovog djeteta; s druge strane, u prevodu, koji uglavnom ipak vjerno slijedi izvornik, primjećuje se mjestimice sklonost riječima i izrazima koji malo više teže književnom izrazu. Umjesto dječije prostog glagola *reći* (fr. *dire*), lik djevojčice koristi pomalo arhaičan glagol: „Kada veliš [...]“ (str. 9). Čemu ovakvi književni markeri, pogotovo u datom kontekstu ovoga izdanja u školskoj ediciji *Mladi dani*, ako to nije upravo namjera da se djeca, kojoj su ove knjige namijenjene, uče književnom jeziku, u isto vrijeme dok ih se informira o opasnostima rasizma?

No, ovaj prevod, pored ovakvog adaptiranja, poseže također vrlo vješto i za ekvivalencijom, odmičući se opravdano od doslovnog prevođenja pojedinih riječi iz izvornika. Na stranicama 29-30, riječ je o rasističkim pogrđnim nazivima za drugog i drugačijeg. Umjesto francuskih rasističkih izraza *raton* (doslovno: štakor, pogrđno *Alžirac*), i *youpin* (pogrđno, *Jevrej*), Musabegovićeva je promućurno uvela izvorne bosanske narodske uvrede: *pogančer* i *ćifutica*. Čini se da ovakav prosede naglašava važnost didaktičkog karaktera ovog djela, jer se dotiče autohtonih pejorativnih izraza i fenomena nepovjerenja i mržnje, pa i rasizma. Jer, kako podsjeća Ben Jelloun (1999: 41): „Rasizam postoji gdje god ima i ljudi. Ne postoji nijedna zemlja koja bi mogla reći da u njoj nema rasizma“.

On, naime, insistira na tome da je jedini način da se zaista suprotstavimo rasizmu zapravo krenuti od sebe, i nipošto ne dopustiti sebi da postanemo nepravedni, čak i kada su nam učinjene velike nepravde:

„Činjenica da si podnosio nepravdu ne znači da te to čini pravednim. Isti je slučaj sa rasizmom. Čovjek koji je bio žrtva rasizma može neki put podleći rasističkim iskušenjima.“ (Ben Jelloun 1999: 34)

No, nepravde i zločini moraju se pamtit, jer je to jedini način da učinimo sve što možemo kako se takve stvari ne bi nikada ponovile. U tom smislu Ben Jelloun objašnjava svojoj kćerci stvari koje baš i nije uvijek lako objasniti djeci, kao što je genocid, te joj tim povodom objašnjava genocid nad Jermenima 1915. godine, pogrome protiv Jevreja, nacistički genocid, te se u tom kontekstu također spominju i „masakr bosanskih Muslimana“ i genocid u Ruandi. Ben Jelloun ne oklijeva ni da vidi zločine kolonijalizma i ratova za nezavisnost, pa i ratne zločine iz Alžirskog rata. U vezi s tim on citira i alžirsko-tuniskog pjesnika Jeana Amroucha, a ovaj prevod njegovih stihova iz pera Jasmine Musabegović, bio bi nažalost, po našim saznanjima, jedini na bosanskom, srpskom, hrvatskom i crnogorskom jeziku:

„Iz ljudskog roda Alžirci su
protjerani
siročad i zatvorenici
u njemu
sa sadašnjošću bez sjećanja i budućnosti.“ (Ben Jelloun 1999: 40)

Sve u svemu, vrlo zanimljivim se čini izbor ovog pisca i naslova, iz nekoliko razloga. Tahar Ben Jelloun, među najznačajnijim je frankofonim (i ne samo) piscima iz Maroka, poznat u cijelom svijetu (pogotovo u Francuskoj), te je u kontekstu frankofone književnosti prevođen i objavljen na govornom području bosanskog, hrvatskog, srpskog i crnogorskog jezika, osobito njegovi romani, uglavnom u Zagrebu i Beogradu.⁴ Ipak, ovaj naslov je objavljen prvo u Sarajevu, u nesretnom kontekstu poraća, i to po svoj prilici upravo zbog tog konteksta, jer: nije li borba protiv rasizma, na razne načine prevashodno slična borbi protiv nacionalizma i šovinizma? Štaviše, nemaju li te dvije borbe apsolutno isti cilj: izgradnju harmoničnog i slobodnog *multikulturalnog* društva? Ove teme su još važnije kada se uzme u obzir da se one obraćaju djeci kao *budućim naraštajima*, i da je ova knjiga u ovoj ediciji osmišljena da bude ponuđena kao neka vrsta dodatne školske lektire, iako se ona u školama, nažalost, ne čita i ne proučava, koliko je nama poznato. Ogromna je šteta što takva vizija nažalost, kako stvari stoje, i ne odgovara raznim „odlučivačima“ i kreatorima

4 Romani *Dijete od pijeska*, *O mojoj majci*, *Sveta noć* i druga izdanja.

obrazovnih (i drugih) politika, etno-elitama čiji su ciljevi zapravo posve suprotni humanističko-prosvjetiteljskoj orijentaciji Jasmine Musabegović i Tahara Ben Jellouna.

Iz ovog je kratkog uvida u prevodilački i urednički rad Jasmine Musabegović jasno da je odigrala vrlo značajnu ulogu u upoznavanju naše čitalačke publike sa aktuelnim dešavanjima na francuskoj i frankofonoj književnoj i kulturnoj sceni osamdesetih i devedesetih godina dvadesetog vijeka, da je doprinijela bržem protoku ideja te snažnijem približavanju kulturnim tokovima francuskog govornog područja. Samostalno je prevela dvije knjige, a prema dostupnim izvorima, kao urednica je zaslužna za prevod najmanje petnaestak djela s francuskog jezika čije naslove navodimo u hronološkoj listi ispod.

Pod uredničkim nadzorom Jasmine Musabegović objavljeni su sljedeći prevodi:

1. Kristeva, Julija, *Prelaženje znakova*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Raskršća, 1979, preveo Asaf Džanić;
2. Đuričković, Dejan, *Novim putevima francuske kritike*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Raskršća, 1981, izbor, prijevod i predgovor Dejan Đuričković;
3. Duras, Marguerite, *Ljubavnik*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Feniks, 1985, preveo Muhamed Nezirović;
4. Diras, Margerit, *Bol*, Svjetlost, Sarajevo, 1986, prevela Jasmina Musabegović;
5. Diras, Margerit, *Stvarni život*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Feniks, 1987, prevela Nada Bojić;
6. Jursenar, Margerit, *Anna, soror*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Feniks, 1987, prevela Jovana Barić-Jeremić;
7. Badenter, Elizabet, *Jedno je drugo*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Raskršća, 1988, preveo Gojko Vrtunić;
8. Derrida, Jacques, *Istina u slikarstvu*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Raskršća, 1988, preveli Spasoje Ćuzulan i Mirjana Dizdarević;
9. Beauvoir, Simone de, *Tuđa krv*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka TV serije, 1989, preveli Nikola Kovač i Vesna Kreho;
10. Sartr, Žan Pol, *Bilješke o ludoriji rata*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Raskršća, 1989, prevela Eleonora Prohić;
11. Levi Stros, Klod, Eribon, Didi, *Izbliza i izdaleka*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Raskršća, 1989, prevela Nada Bojić;
12. Ben Jelloun, Tahar, *Rasizam objašnjen mojoj kćerci*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Mladi dani, 1999, prevela Jasmina Musabegović;

13. Mourad, Kenizé, *Vrt u Badalpuru*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Feniks, 2001, preveo Nihad Hasanović;
14. Antelme, Robert, *Ljudska vrsta*, Svjetlost, Sarajevo, Biblioteka Feniks, 2006, preveli Vesna i Fahrudin Kreho.

LITERATURA:

1. Ben Jelloun, Tahar (1998), *Le racisme expliqué à ma fille*, Seuil, Pariz
2. Ben Jelloun, Tahar (1999), *Rasizam objašnjen mojoj kćerci*, s francuskog prevela Jasmina Musabegović, Svjetlost, Sarajevo
3. Calle-Gruber, Mireille (1986), "Pourquoi n'a-t-on plus peur de Marguerite Duras?", *Littérature*, br. 6, 104-119.
4. Lejeune, Philippe (1975), *Le pacte autobiographique*, Seuil, Pariz
5. Marušić, Antonela (2014), "Ingrid Šafranek: Likovi Marguerite Duras su 'žene u tranziciji'", *Vox feminae*; dostupno na <https://voxfeminae.net/kultura/ingrid-safranek-likovi-marguerite-duras-su-zene-u-tranziciji/>; pristupljeno 18. 09. 2023.
6. Musabegović, Jasmina (1976), *Rastko Petrović i njegovo djelo*, Slovo ljubve, Beograd
7. Musabegović, Jasmina (ur.), (1977) *Žene Bosne i Hercegovine u narodno-oslobodilačkoj borbi 1941-1945. godine: sjećanja učesnika* [rukopis pripremio Institut za istoriju], Svjetlost - Budućnost, Sarajevo - Novi Sad,
8. Musabegović, Jasmina (1981), "Osvjetljavanje tabua smrti, L. V. Toma: *Antropologija smrti*", *Život: mjesečni časopis za književnost i kulturu*, god. 30, knj. 59, br. 2, 246.
9. Musabegović, Jasmina (1985), "Politički roman: Zatvorenost sistema - otvorenost djela (Umberto Eco: *Ime Ruže*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1984,- prevodilac Morana Čale)", *Život: mjesečni časopis za književnost i kulturu*, god. 34, knj. 67, br. 5-6, 534-536.

JASMINA MUSABEGOVIĆ AND LITERARY TRANSLATION FROM THE FRENCH LANGUAGE

Summary:

As an editor at the Sarajevo based publishing house Svjetlost, literary critic and translator from the French language, Jasmina Musabegović has been credited with expanding the cultural horizons of the reading public in the eighties and nineties of the twentieth century, both in Bosnia and Herzegovina and former Yugoslavia alike. Her connection with the French language and culture began with her stay in Paris and her research work on Rastko Petrović, a Serbian avant-garde writer close to the French surrealists. Thanks to her editorial sensibility, the public was introduced to contemporary French and generally francophone writers, philosophers, theorists, especially through the “Raskršća” and “Feniks” editions. This aspect of her work is characterised by a complete intertligement of her activities as writer, translator and publisher.

Keywords: Jasmina Musabegović; literary translation; literary criticism; French and Francophone authors

JASMINA MUSABEGOVIĆ ET TRADUCTION LITTÉRAIRE DE LA LANGUE FRANÇAISE

Résumé:

En tant qu'éditrice à la maison d'édition Svjetlost, basée à Sarajevo, écrivaine, critique littéraire et traductrice de langue française, Jasmina Musabegović a élargi les horizons culturels du public de lecture dans les années 80 et 90 du XXe siècle, tant en Bosnie-Herzégovine qu'en l'ex-Yougoslavie. Son lien avec la langue et la culture française commence avec son séjour à Paris et ses travaux de recherche sur Rastko Petrović, écrivain d'avant-garde serbe proche des surréalistes français. Grâce à sa sensibilité éditoriale, le public a pu découvrir des écrivains, philosophes, théoriciens français contemporains et généralement francophones, notamment à travers les éditions «Raskršća» et «Feniks». Cet aspect de son travail se caractérise par une imbrication complète de ses activités d'écrivain, de traductrice et d'éditrice.

Mots-clés: Jasmina Musabegović; traduction littéraire; critique littéraire; auteurs français et francophones

Adresa autora
Authors' address

Ivan Radeljković
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
ivan.radeljkovic@ff.unsa.ba

Lejla Osmanović
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
lejla.osmanovic@ff.unsa.ba